

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Кафедра соціології та соціальної роботи

СОЦІОЛОГІЧНА АСОЦІАЦІЯ УКРАЇНИ

Львівське обласне відділення САУ

Соціологія — соціальна робота — регулювання соціальних проблем

Матеріали VI Всеукраїнської конференції
молодих науковців

21–22 квітня 2016 року

Львів
Видавництво Львівської політехніки
2016

УДК 36
ББК 65.27
С 69

С 69 **Соціологія** – соціальна робота – регулювання соціальних проблем: Матеріали VI Всеукраїнської конференції молодих науковців. 21–22 квітня 2016 року. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. – 244 с.

У збірнику матеріалів конференції представлено погляди молодих дослідників на актуальні проблеми сучасного суспільства та розглядаються різні варіанти їхнього регулювання.

УДК 36
ББК 65.27

*Матеріали подано в авторській редакції
Відповідальний за випуск Савка В.С.*

© Національний університет
«Львівська політехніка», 2016

СЕКЦІЯ 1. СОЦІОЛОГІЯ

Алваш Х. М.

канд. політ. наук

ГО «Дослідницький центр «ДАР»

(Демократія. Аналітика. Результат), Львів

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ В СУСПІЛЬСТВІ ЯК ЕЛЕМЕНТ АНТИПРОПАГАНДИ

Постановка проблеми: воєнній агресії з боку Російської Федерації проти України передувала багаторічна кремлівська пропаганда, поширювана російськими та проросійськими медіа, зареєстрованими в Україні. Це посприяло кліважу в українському суспільстві на етнічній, мовній, релігійній основах. Даний поділ став вигідним предметом для передвиборчого маніпулювання, що, в результаті, змінило національну самоідентифікацію значної частини громадян України і сприяло їхньому входженню в поле впливу так званого «руського міра». Часткове зближення українського суспільства і стирання кліважів стане можливим за умови підвищення медіаграмотності суспільства, яке стане здатним відрізнити правдиві повідомлення від дезінформації.

Мета: виділити окремий елемент антипропаганди, зокрема медіаграмотність та проаналізувати його специфіку.

Обґрунтування результатів: «антипропаганда» – це термін, який поступово утверджується в українському науковому гуманітарному дискурсі, хоча ще й не має єдиного підходу до його трактування. На нашу думку, більш точним поняттям є «протидія пропаганді» як супротив поширюваним, (лат. *propago* – поширюю) найчастіше завідома неправдивих інформаційних повідомлень через різні засоби. Звичайно, у час інформаційних технологій, провідна роль у цьому процесі відводиться засобам масової інформації, де свою нішу розширюють, зокрема, соціальні медіа (мережі). Інформаційний потік, отримуваний людиною упродовж доби в останні десятиліття зростає надзвичайно швидко. Для мозкової діяльності це означає «надлишок». Як результат – інформація

Яровенко А. С. Специфіка професійного самовизначення сучасної української студентської молоді.....	136
Kotowski Bartłomiej. Идентичность. Полюса существования в попытке нейроантропологического ознакомления.....	139
Парузель Роберт. Проблема социализации в социальных науках.....	142

СЕКЦІЯ 2. СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Бей У. Р., Зінчук В. П. Головні аспекти здоров'язбережувальної діяльності соціальних працівників.....	147
Бондаренко Н. Б. Культуральний аспект розвитку самопомогі.....	150
Венгер О. Р. Здоров'язбережувальна діяльність громадських організацій при роботі з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування.....	153
Ждань З. А. Соціальна робота у вирішенні проблем трудових мігрантів.....	156
Жінчин О. В. Університет третього віку як інноваційна форма соціальної роботи з людьми похилого віку.....	159
Запесоцька У. Б. Соціальна робота з жінками, які потерпають від насильства.....	162
Кальмук А. Я., Гілета О. П. Соціальний працівник як агент соціальних змін у системі соціального захисту в Україні.....	165
Коваленко М. М., Гілета О. П. Особливості реформування державної системи опіки над дітьми-сиротами в Україні.....	168
Козак М. Я. Соціальна робота з сім'ями з ознаками депривації.....	170
Костюшко В. В., Зінчук В. П. Опіка над літніми людьми: інструменти реалізації.....	173
Назар Н. І. Навчання взаємовідносин у сім'ї як превентивна діяльність у практиці соціальної роботи.....	175
Назар О. І. Соціальний супровід людей, що живуть з ВІЛ, як приклад комплексної соціальної підтримки.....	178
Пабіс Х. Р., Яцишин У. В. Бездомність в Україні як соціальне явище.....	180
Павлів О. В. Роль соціальних служб у використанні методів арт-терапії в процесі реабілітації людей з інвалідністю.....	183
Перепічка Р. В. Особливості здійснення первинної соціальної профілактики торгівлі людьми на прикладі м. Львова.....	185
Польова Т. М., Козак М. Я. Профілактика статевої деморалізації підлітків засобами соціальної роботи.....	189

Рослік Я. В. Соціальні проблеми сучасного українського села: перспективи соціальної роботи.....	193
Слобода Р. О., Проскура В. В. Профілактика алкогольної залежності засобами соціальної роботи.....	196
Сопко Р. І. Опіка над людьми похилого віку: суб'єкти та інструменти реалізації.....	199
Тимків Х. Я. Мультидисциплінарний підхід у роботі з сім'ями, які опинились у складних життєвих обставинах.....	203
Токар К. Я. Протидія насильству в міжнародних сім'ях.....	205
Хадай Л. І., Сметаніна О. О. Організаційні засади створення прийомних сімей.....	208
Ходак К. В., Проскура В. В. Роль і місце соціальної роботи в сфері паліативної допомоги.....	211
Хома Р. М. Заняття терапія як напрям професійної діяльності.....	215
Шаповалова Т. В., Патер Ю. Я. Імперативи соціально-психологічної адаптації жінок, які перебували у складних життєвих обставинах.....	218
Шаповалова Т. В., Ратушна М. О. Вплив соціальної адаптації неповнолітніх, які звільнилися з місць позбавлення волі, на їх соціалізацію.....	221
Шаповалова Т. В., Шафорост (Яценко) А. В. Соціальна профілактика насильства проти жінок на різних рівнях практики соціальної роботи: перспективи запровадження закордонного досвіду в Україні.....	224
Широка А. П. Соціальна реабілітація осіб з ДЦП.....	227
Witkowska-Paleń Anna. Women in polish prisons – characteristics of the population.....	230
Więckiewicz Bogdan. Współczesna rola i zadania pracownika socjalnego w Polsce Contemporary role and task of social worker in Poland.....	235

Щодо вдосконалення соціальної роботи в цій сфері, необхідне посилення інтенсивності первинної профілактичної роботи для запобігання виникнення залежності від алкоголю. З метою ліквідації алкогольної ментальності мислення людей та їхнього способу життя, для правильного виховання та здорової нації потрібно проводити профілактичні акції щодо протидії алкоголізації, круглі столи прес-конференції, з тематики профілактики алкоголізму. А також розповсюджувати по всій Україні буклети та брошури інформаційно-профілактичного спрямування та активно залучати громадськість, підтримувати та розвивати волонтерський рух.

Література: 1. Вієвський А.М. Взаємозв'язок біологічних, психологічних та соціальних чинників у генезисі формування навичок вживання психоактивних речовин у дітей та підлітків із позиції розробки системи профілактики / Вієвський А.М. – К.: Зростання, 2012. – № 3 (89). – С. 110–117. 2. Воднік В. Д. Проблеми профілактики алкоголізму в умовах побудови громадянського суспільства в Україні [Електронний ресурс] / В. Д. Воднік // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2014. – № 3. – С. 239–255. – Режим доступу: 19.05.2015: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnyua_2014_3_30.pdf. – Назва з екрану. 3. Москаленко В.Д. Глобальна профілактика як стратегічний напрям розвитку охорони здоров'я / В.Д. Москаленко // Східноєвропейський журнал громадського здоров'я. – 2012. – № 2–3 (18–19). – С. 219–226. 4. Сердюк О.О. Соціальна робота з особами з наркотичною та алкогольною залежністю. Соціальна робота в органах внутрішніх справ України: Навч. посіб. [Електронний ресурс] / О.О. Сердюк, Ю.Л. Белоусов. – Х: Національний університет внутрішніх справ, 2006. – С. 303–324. – Режим доступу: 30.05.2015: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper148.htm>. – Назва з екрану.

ОПІКА НАД ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ: СУБ'ЄКТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Демографічні тенденції в Україні аналогічні тенденціям в усьому світі і демонструють збільшення кількості людей похилого віку. Так, якщо у 2013 році населення у віці 65 років і старше становило близько 15% всього населення країни, то, за оцінками Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, до 2050 року його частка перевищить 24% [1]. Щоб забезпечити задоволення потреб даної вікової групи, служби соціального захисту населення і охорони здоров'я відчувають значний тиск, адже ті соціальні системи, які за усталеними традиціями брали на себе турботу про людей похилого віку, слабшають і руйнуються. Демографічне постаріння посилює навантаження на працездатне населення, підвищує державні видатки у сфері соціальних послуг, ставить нові вимоги до реформування ринку праці, фіскальних та страхових систем, соціального обслуговування, розвитку соціальної інфраструктури.

Провідну роль у цьому переліку відіграє необхідність трансформації інституту соціального обслуговування, яка, насамперед, пов'язана з переходом від традиційних форм допомоги, заснованих на патерналістських стратегіях, до більш сучасних активізуючих форм надання послуг. Це потребує адаптації всієї соціальної політики до принципів концепції «активного старіння», які визнають людей похилого віку не лише бенефіціаріями соціальних послуг, а й повноцінними учасниками суспільного розвитку. Нині ж люди похилого віку в Україні змушені покладатися на державне соціальне забезпечення у вигляді пенсій і витіснені на найнижчі стратифікаційні рівні суспільства. При вирішенні питань розподілу ресурсів і забезпечення доступу до медико-соціальних послуг наявні прояви дискримінації за віковою ознакою. Зростаюча потреба у тривалому догляді цієї категорії населення виснажує сімейні ресурси та ресурси системи соціального захисту населення і охорони здоров'я, поступово стає додатковим викликом не лише сім'ї та родині, а й державному сектору і громадянському суспільству. У зв'язку з цим актуалізуються соціальні аспекти старіння та роль соціальної роботи в підтримці добробуту літніх людей.

Одним із серйозних наслідків постаріння населення є поява в суспільстві когорти соціально незатребуваних людей похилого віку, недостатньо матеріально забезпечених, непрацездатних, які страждають від комплексної хронічної патології, соціально ізольованих. Тому науковці Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи у національній доповіді «Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості» (2012) [2] серед найважливіших пріоритетів соціальної політики щодо осіб похилого віку в Україні визначають саме збереження здоров'я й працездатності літніх осіб.

Здорове і активне життя, яке починається з народження, визнається одним з пріоритетів політики і Європейським регіональним бюро ВООЗ [3]. У «Плані діяльності Міністерства соціальної політики України на 2014-2016 роки» однією із ключових цілей виступає забезпечення гідної старості, а також стимулювання молоді до накопичення заощаджень на старість [4]. Реалізація зазначеної цілі спрямована на формування ефективної системи захисту громадян пенсійного віку щодо їх прав на отримання гідної пенсії, соціального обслуговування та залучення їх до активного суспільного життя.

Активна старість разом з гарним здоров'ям можуть підтримуватися шляхом зміцнення незалежності людей похилого віку, захисту їх доходу, скорочення ризику бідності, підтримки заходів з продовження працездатності та запобігання ранньому виходу на пенсію з причини поганого здоров'я. У зв'язку з цим Міжнародна федерація соціальних працівників (МФСП) наголошує, що фахівці соціальної роботи мають широкі можливості у створенні і пропаганді політики та програм для літніх людей, а також у забезпеченні для них необхідних послуг [5]. Стан здоров'я людей похилого віку часто потребує уваги й зусиль соціальних працівників для того, щоб забезпечити доступ до медичного обслуговування. Зокрема, доступності для літніх людей сучасних засобів діагностики, профілактики, лікування та реабілітації, гериатричних закладів; координаційних рад з питань медико-соціальної допомоги літнім при місцевих адміністраціях тощо.

Створення територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), на нашу думку, є сходиною у виведенні масштабної медико-соціальної програми активізації людей похилого віку. Але її реалізація може ускладнюватися наявністю наступних ризиків: значним навантаженням на державний бюджет,

інертністю кадрів, браком кваліфікованих фахівців та пов'язаною з цим необхідністю реформування освітніх стандартів при підготовці персоналу для роботи в таких установах.

Для наближення соціальної допомоги та послуг до жителів села при сільських та селищних радах організовано центри соціального захисту населення за місцем проживання. Вказані центри є структурними підрозділами органів праці та соціального захисту населення, їх працівники тісно співпрацюють з первинними організаціями ветеранів війни щодо надання потребуваним побутової допомоги.

Якісному обслуговуванню людей похилого віку сприятиме розпочата робота по унормуванню універсальних (державних) стандартів соціальних послуг. Вони встановлюють: рівність вимог до суб'єктів надання соціальних послуг незалежно від форми їх власності, порядок фінансування, визначення індивідуальних потреб отримувачів соціальної послуги, складання індивідуального плану й укладання договору про надання соціальної послуги, принципи і зміст соціальної послуги, місце й строки її надання інформаційно-методичне забезпечення, оцінку ефективності надання соціальної послуги тощо. Зокрема, державний стандарт денного догляду [6] застосовується для організації надання соціальної послуги денного догляду особам похилого віку та іншим категоріям населення, які не здатні до самообслуговування і потребують постійної сторонньої допомоги.

Соціальна послуга догляду вдома розглядається як комплекс заходів, що здійснюються за місцем проживання (вдома) отримувача соціальної послуги протягом робочого дня суб'єкта, що надає соціальну послугу догляду вдома, який спрямований на створення умов забезпечення життєдіяльності осіб, які частково або повністю втратили / не набули здатності до самообслуговування [7]. Зміст та обсяг соціальної послуги догляду вдома для кожного отримувача соціальної послуги визначаються індивідуально залежно від ступеня індивідуальної потреби та зазначаються в договорі. Основні заходи, що складають зміст соціальної послуги догляду вдома, передбачають: допомогу у веденні домашнього господарства; надання інформації з питань соціального захисту населення; допомогу в отриманні безоплатної правової допомоги; допомогу в оформленні документів, внесення платежів; допомогу у самообслуговуванні; допомогу в організації взаємодії з іншими фахівцями та службами; навчання навичкам самообслуговування; допомогу

у забезпеченні технічними засобами реабілітації, навчання навичкам користування ними; психологічну підтримку (бесіди, спілкування, мотивацію до активності, консультації психолога) тощо. Послуги здійснює мультидисциплінарна команда, про яку йшлося вище.

Основною тенденцією розвитку системи соціального обслуговування осіб похилого віку є процес деінституціалізації та створення стаціонарних закладів нового типу – будинків-інтернатів та стаціонарних відділень з невеликою чисельністю проживаючих. Створення таких соціальних закладів у громаді дає змогу наблизити стаціонарні соціальні послуги до звичайного місця проживання осіб похилого віку, не розривати родинні та соціальні зв'язки, що склалися протягом життя.

Література: 1. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. / За ред. Е. М. Лібанової. – К.: Український центр соціальних реформ, 2006. – 138 с. 2. Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості: Національна доповідь / кер. авт. Колективу Е. М. Лібанова / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2012. – 412 с. 3. Здоровье-2020. Подход, учитывающий все этапы жизни [Электронный ресурс] / Европейское региональное бюро ВОЗ. – Режим доступа: <http://www.euro.who.int/ru/health-topics/health-policy/health-2020-the-european-policy-for-health-and-well-being/about-health-2020/priority-areas/life-course-approach> 4. План діяльності Міністерства соціальної політики України на 2014–2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mlsp.kmu.gov.ua/document/158788/plan.doc 5. Older adults and ageing, International federation of social workers, 2012. Available at: <http://ifsw.org/policies/ageing-and-older-adults/> 6. Про затвердження Державного стандарту денного догляду: наказ від 30.07.2013 № 452 [Електронний ресурс] / Мінсоцполітики України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1363-13/page> 7. Про затвердження Державного стандарту догляду вдома: наказ Мінсоцполітики України від 13.11.2013 № 760 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1990-13/page#n14>

Тимків Х. Я.

Наук. керівник: канд. біол. наук, доцент Козак М. Я.

Національний університет «Львівська політехніка»

МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У РОБОТІ З СІМ'ЯМИ, ЯКІ ОПИНИЛИСЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Важливу роль у соціалізації дитини, її гармонійному розвитку відіграє родина. Сім'ю визнано у міжнародному співтоваристві найкращою умовою виживання, захисту і розвитку дітей, основним осередком суспільства, природним середовищем для людини, саме від неї залежить, яким буде наше майбутнє.

Сьогодні тривожним сигналом для українського суспільства є те, що значна частина сімей потребує соціально-психологічної допомоги через проблеми, які виникають між членами сім'ї, так і між сім'єю та її зовнішнім оточенням. Сучасний стан сім'ї в Україні можна охарактеризувати як кризовий, збільшується кількість сімей, які в силу тих чи інших обставин не спроможні в повному обсязі задовольнити потреби дітей [2].

За обставин, коли у суспільстві спостерігається тенденція збільшення сімей у складних життєвих обставинах (з різними видами неблагополуччя), від спеціалістів соціальних служб вимагається досконале володіння технологіями соціально-педагогічної роботи з цією категорією клієнтів, уміння врегульовувати негативні процеси у сім'ї специфічними методами і засобами впливу, адекватними індивідуальним особливостям випадків, з якими доводиться працювати.

Метою роботи було виявити особливості застосування мультидисциплінарного підходу у роботі соціальних служб із сім'ями.

Проведений аналіз літературних джерел дозволив виокремити найбільш універсальне трактування визначення «сім'я у складних життєвих обставинах» (СЖО) як сім'ю, яка в силу об'єктивних або суб'єктивних причин втратила свої виховні можливості, внаслідок чого в ній складаються несприятливі умови для виховання дитини [1].

Соціальну підтримку чи захист особи або сім'ї, що перебувають у СЖО, неможливо вирішити лише зусиллями працівників соціальної роботи, оскільки дуже часто потрібна допомога багатьох фахівців, які